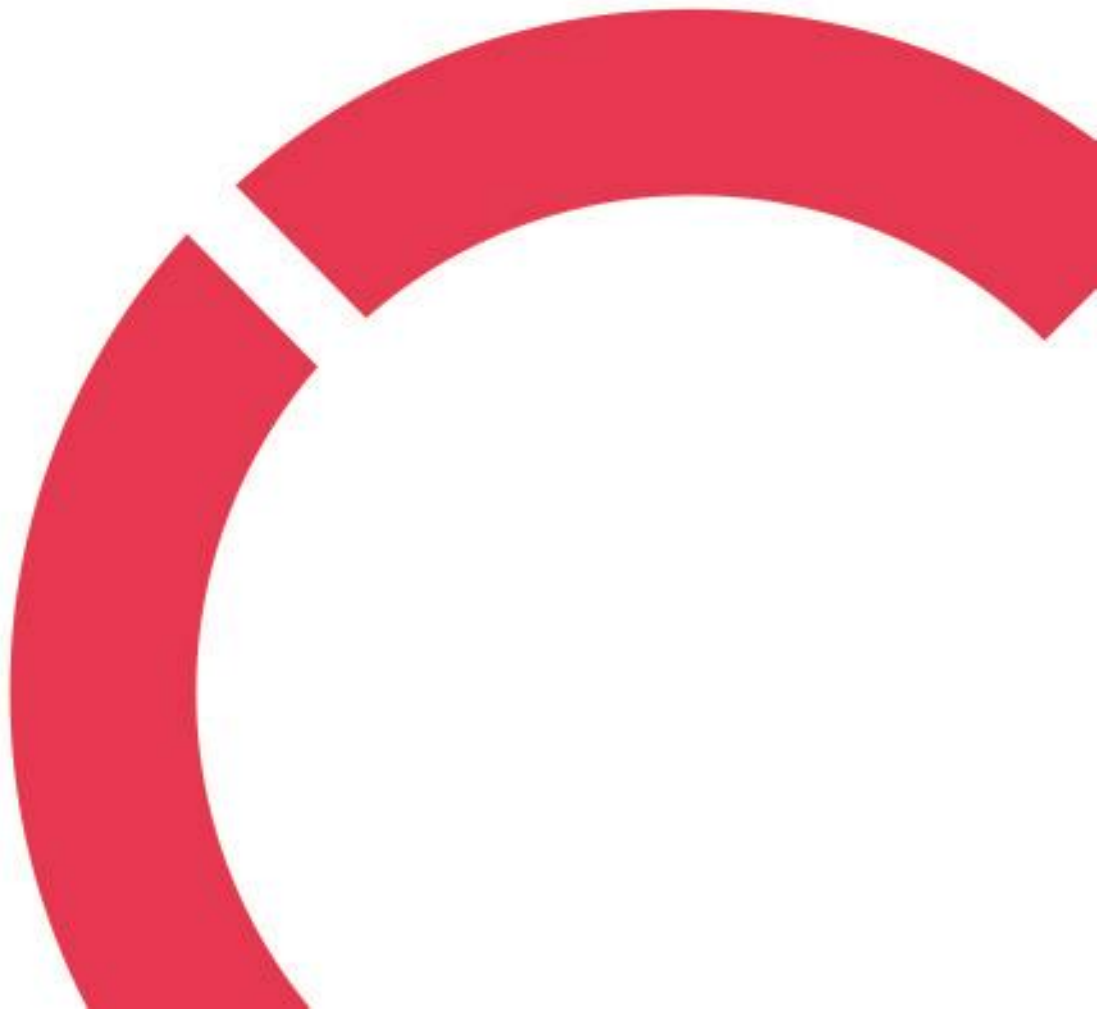

Saara Laitila

HYVÄN KOHTELUN SUUNNITELMA

Hyvän kohtelun suunnitelma Lastensuojeluyksikkö Niittysaraan

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutus
Syyskuu 2023**

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Syyskuu 2023	Tekijä/tekijät Saara Laitila
Koulutus Sosiaalialan koulutusohjelma		☒ AMK ☐ YAMK
Työn nimi HYVÄN KOHTELUN SUUNNITELMA Hyvän kohtelun suunnitelma Lastensuojeluyksikkö Niittysaraan		
Työn ohjaaja Leena Raudaskoski		Sivumäärä 20
Työelämäohjaaja Mari Kamula		
<p>Opinnäytetyöni aiheena oli hyvän kohtelun suunnitelman teko lastensuojeluyksikkö Niittysaraan. Lastensuojelulain muutoksen myötä hyvän kohtelun suunnitelma on pakollinen kaikkiin lastensuojelulaitoksiin, ja Niittysaran avauduttua keväällä 2023 suunnitelma teko tuli ajankohtaiseksi sinnekin. Hyvän kohtelun suunnitelman tarkoituksena on entistä laadukkaamman lastensuojelun toteuttaminen sekä lasten oikeuksien turvaaminen.</p> <p>Teoriaosuudessa käyn läpi hyvän kohtelun käsitteitä sekä lastensuojelulaitosta ja sen sisältämää lastensuojelutyötä. Käyn asioita läpi lastensuojelun laatusuosituksen, hyvän kohtelun suunnitelman vaatimusten sekä lasten oikeuksien näkökulmasta.</p> <p>Toiminnallinen osuus koostui lasten haastatteluista, visuaalisen tuotoksen toteuttamisesta ja kirjallisen tuotoksen kirjoittamisesta. Toteutin työni toiminnallisena opinnäytetyönä, jonka tavoitteena oli osallistaa lapsia hyvän kohtelun suunnitelman sisältöön ja toteuttamiseen. Hyvän kohtelun suunnitelma on osa omavalvontasuunnitelmaa ja se on määrittämässä yksikön tekemää lastensuojelutyötä ja turvaa lasten perusoikeudet. Suunnitelma on yksikössä kaikkien nähtävillä ja lähetetty sosiaalityöntekijöille.</p>		
Asiasanat Hyvä kohtelu, itsemääräämisoikeus, lastensuojelulaitos, osallisuus		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date 2023	Author Saara Laitila
Degree programme Bachelor of Social Services		
Name of thesis GOOD TREATMENT PLAN A good treatment plan for child protection unit Niittysara		
Centria supervisor Leena Raudaskoski	Pages 20	
Instructor representing commissioning institution or company Mari Kamula		
<p>The subject of my thesis was the creation of a good treatment plan for the child protection unit in Niittysara. A good care plan is mandatory in a child protection unit, because the Child Protection Act has changed and after Niittysara opened in the spring of 2023, they needed a good treatment plan there as well. The purpose of the good treatment plan is to implement better quality child protection and safeguard children's rights.</p> <p>In the theory part I discuss the concepts of a good treatment plan and the child protection institution and the child protection work it contains. I went discuss through things from the point of view of child protection quality recommendations, the requirements of a good treatment plan, and children's rights perspective.</p> <p>The functional share consisted of interviews with the children, the realization of the visual output and the writing of the written output. I carried out my thesis as a functional thesis, the aim of which was to involve children in the content and implementation of the good treatment plan. The good treatment plan is part of the self-monitoring plan and it is determines the child protection work carried out by the child protection unit and protects children's rights. The good treatment plan created in this thesis is available for everyone to see in the unit and has been sent to social workers.</p>		
Key words Child protection unit/child welfare institution, good treatment, participation, self-determination		

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 HYVÄ KOHTELU LASTENSUOJELULAITOKSESSA	2
2.1 Hyvä kohtelu.....	2
2.2 Itsemääräämisoikeus.....	3
2.3 Osallisuus	3
2.4 Lastensuojelulaitos.....	4
3 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS	6
3.1 Lastensuojeluyksikkö Niittysara.....	6
3.2 Työn tavoite ja tarkoitus	7
4 HYVÄN KOHTELUN SUUNNITELMAN TOTEUTUS	8
4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö	8
4.2 Lineaarinen malli	8
4.3 Aineiston keruu	9
4.4 Lasten yksilöhaastattelut	10
4.5 Visuaalisen tuotoksen toteuttaminen.....	11
5 TULOKSET JA TUOTOKSEN ESITTELY	13
5.1 Lasten haastattelujen tulokset	13
5.2 Tulosten hyödynnettävyys	14
5.3 Yleistä hyvän kohtelun suunnitelmasta	15
5.4 Niittysaran hyvän kohtelun suunnitelma.....	16
5.5 Eettisyys ja luotettavuus	16
6 POHDINTA	19
LÄHTEET	21
LIITTEET	24
KUVIOT	
KUVIO 1 Projektityön lineaarinen malli	9
KUVAT	
KUVA 1 Lastensuojelulaitos Niittysaran hyvän kohtelun suunnitelman visuaalinen tuotos	12

1 JOHDANTO

Tein opinnäytetyöni hyvän kohtelun suunnitelmasta, jonka toteutin lastensuojeluyksikkö Niittysaraan. Niittysara on keväällä 2023 avattu uusi lastensuojelulaitos, jossa on kaksi yksikköä. Työskennellessäni opintojen ohessa yksikössä tuli puheeksi hyvän kohtelun suunnitelman tekemisen lisäksi se, että tarvitsen aiheen opinnäytetyölleni. Suunnitelma ja opinnäytetyöni piti molemmat aloittaa mahdollisimman pian, ja kun nämä yhdistettiin, saatiin työlleni aihe ja Niittysaran hyvän kohtelun suunnitelmalle tekijä.

Hyvän kohtelun suunnitelma on lastensuojelulain (13.4.2007/417) vaatima suunnitelma jokaiseen lastensuojelulaitokseen. Koska suunnitelmaa ei ollut Niittysarassa vielä tehty, ryhdyin laatimaan täysin uutta ja Niittysaran näköistä suunnitelmaa. Sain työyhteisöltä tukea mutta myös vapaat kädet tehdä suunnitelmasta minun näköiseni yhdessä yksikön lasten kanssa. Haasteita työlle toi se, että lapsia oli yksikössä työn aloittamisen aikaan vielä kovin vähän.

Työn tarkoitus on turvata yksikön lasten perusoikeudet, eli itsemääräämisoikeus, osallisuus ja oikeus hyvään kohteluun. Tavoitteena oli luoda yhteneväiset säännöt, toimintatavat ja sääntöjen rikkomusten seuraamukset yksikköön sekä vahvistaa yhteisön hyvinvointia. Asioiden näkyville tuominen muistuttaa hyvällä tavalla siitä, mihin jokaisella on oikeus ja miten jokainen on velvollinen ottamaan toiset huomioon omalla käytöksellään. Rajasin työni vain toiseen yksikköön, sillä työtä aloittaessani toisessa yksikössä ei ollut vielä sijoitettuja lapsia.

2 HYVÄ KOHTELU LASTENSUOJELULAITOKSESSA

Tässä luvussa käyn läpi lastensuojelulaitokseen ja lapsen oikeuksiin liittyviä käsitteitä. Hyvä kohtelu, itsemääräämisoikeus sekä osallisuus ovat lasten perusoikeuksia, mutta niiden toteutuminen ei ole aina itsestäänselvyys. Avaan tässä luvussa myös hieman sitä, mikä on lastensuojelulaitos ja minkälaista lastensuojelua siellä toteutetaan.

2.1 Hyvä kohtelu

Hyvä kohtelu kuuluu kaikille. Se voidaan määritellä olevan esimerkiksi toisten huomioon ottamista, kuuntelemista ja kuulemista, ystävällisyyttä, empaattisuutta, arvostusta sekä asiallista käyttäytymistä ja kohtelua. Se on hyvää käytöstä ja vuorovaikutusta. Lastensuojelulain uudistuksen myötä entistä tärkeämmäksi puheenaiheeksi on tullut lasten hyvä kohtelu. Lastensuojelun laatusuosituksen (2019) mukaan lastensuojelussa asiakkaiden ihmisarvoista kohtelua ja yksityisyyden suojaa korostetaan esimerkiksi yhdenvertaisena, syrjimättömänä ja kunnioittavana kohteluna. YK:n sopimukseen kirjatut lapsen oikeudet täytyy huomioida kaikilla tasoilla lastensuojelun toiminnassa. (Malja, Puustinen-Korhonen, Petrelius & Eriksson 2019, 12.)

SOScastjaksossa (2021), joka koski hyvää kohtelua lastensuojelussa, SOS-Kehittäjänuorten asiantuntija Eveliina Ikonen haastatteli kahta lastensuojelun kokemusasiantuntijaa. Haastateltavat kertoivat omia kokemuksiaan hyvästä kohtelusta lastensuojelussa ja kertoivat kehittämis ehdotuksia asiaan liittyen. Haastateltavat pitivät laadukkaana lastensuojeluna sitä, että lapsia kohdataan aidosti, kuunnellaan ja huomioidaan, että työntekijävaihtuvuus olisi pientä ja että nuori saisi olla oma itsensä. He toivat monen otteeseen esille sen, kuinka hyvän kohtelun, oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutuminen riippuu paljon sosiaalityöntekijästä. Vaikka lastensuojelun laatu on mennyt parempaan suuntaan, edelleen tapahtuu sitä, ettei lapselle kerrota hänen oikeuksiaan, ja tämä vaikuttaa myös siihen, ettei lapsi voi ottaa epäkohtia esille, jos ei tiedä, miten asioiden pitäisi oikeasti toteutua. Myös biologisten vanhempien mielipiteen kuuleminen tietyissä tilanteissa oli yleisempää kuin lapsen mielipiteen kuuleminen. Oletetaan, ettei lapsi ymmärrä tai ettei hänellä ole mielipidettä, koska on niin nuori. Haastateltavien oma kokemus oli, että kasvaessaan lapsen mielipidettä kysytään useammin. Epäkohtia, joihin haastateltavien mielestä täytyisi puuttua, on sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus ja koska lapsen sosiaalityöntekijä vaihtuu usein, täytyy myös lapsen asioita käydä läpi aina uudestaan. Yhtenä epäkoh-

tana nousi myös lapsen liittyvien asioiden tapahtuminen lapsen tietämättä. Lapsi itse voisi edistää hyvää kohtelua sillä, että puhuu asioista sosiaalityöntekijälle, mutta tämä vaatii luottamusta ja turvallista ympäristöä ja ilmapiiriä. (SOS Lapsikylä 2021.)

2.2 Itsemääräämisoikeus

Itsemääräämisoikeus on yksilön oikeutta päättää omasta elämästä ja sitä koskevista asioista. Nämä täytyy ottaa ensisijaisesti huomioon sosiaalihuoltoa toteutettaessa. Ihmisellä on oikeus yhdenvertaisuuteen, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen eli kyse on jokaiselle kuuluvasta perusoikeudesta. (THL 2023a.) Sosiaali- ja terveysalalla keskeinen eettinen periaate on asiakkaan itsemääräämisoikeus. Pakkohoito ja -toimet ovat heikentäneet asiakkaan ja henkilöstön välistä luottamusta sekä vähentäneet asiakkaiden hyvinvointia ja siksi pakkohoidon vähentämiseksi on tehty työtä. (Etene 2023.)

Asiakkaan mielipide ja toiveet on otettava aina ensisijaisesti huomioon, erityisesti lasten ja nuorten kohdalla. Asiakkaan saamaan palveluun pitää olla hänellä itsellä mahdollisuus vaikuttaa ja palvelun suunnittelussa ja toteuttamisessa on asiakkaan etu etusijalla. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812, 8 §.) Vaikka asiakkaan mielipiteen selvittäminen olisi haastavaa, se täytyy silti selvittää, ja jos se ei muuten onnistu, niin sitä selvitetään asiakkaan läheisen tai edustajan kanssa. Asiakkaan perusoikeuksia joudutaan joissakin tapauksissa rajoittamaan ja tällainen tilanne voi olla esimerkiksi se, että asiakas käytöksellään vaarantaa oman tai toisten ihmisten terveyden. (THL 2023a.)

2.3 Osallisuus

Yksi kasvun ja kehityksen perusedellytys sekä ratkaiseva tekijä identiteetin kehittymiselle on, että lapsella on mahdollisuus osallistua itseä koskeviin asioihin. Osallisuus opettaa olemaan ja elämään yhdessä. (THL 2023b.) Osallisuus lastensuojelussa on oikeutta saada tietää itseä koskevista päätöksistä, suunnitelmista, ratkaisuksista ja toimenpiteistä sekä tietää niihin johtavat perustelut (Minilex 2023). Tieto lapseen liittyvistä asioista täytyy antaa sellaisessa muodossa, että lapsi ymmärtää ja voi ottaa vastaan sen (THL 2023b). Lastensuojelulaki (13.4.2007/417) velvoittaa ottamaan lapsen toiveen ja mielipiteen huomioon. Sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301) mukaan lasten tarpeet ja toiveet on otettava huomioon myös palveluja annettaessa ja kehitettäessä. Lapsi saattaa tarvita kuitenkin apua oman

mielipiteen ilmaisemisessa. Jollekin voi riittää, että häntä kannustetaan ja rohkaistaan, mutta joku lapsi voi tarvita esimerkiksi apuvälineitä siihen, että tulee ymmärretyksi. Lapsille täytyy antaa myös tieto, minkälaiset valitusmahdollisuudet heillä on tehtyihin päätöksiin. (THL 2023b.) Niittysarassa kaikki lapset ovat yli 12-vuotiaita, joten heillä on mahdollisuus vaikuttaa voimakkaammin työskentelyyn.

Toiveiden ja mielipiteiden kertomisen lisäksi lapsella pitää olla myös mahdollisuus niiden kautta vaikuttaa asioiden kulkuun. Vaikuttamisen mahdollisuus edellyttää kuitenkin vastavuoroisuutta, joten lapsen täytyy päästä mukaan asioiden käsittelyyn. Vaikuttaminen voi olla esimerkiksi sitä, että lapsi saa olla päättämässä, ketä osallistuu häntä koskevaan palaveriin tai mitä asioita palaverissa käsitellään. Työntekijällä täytyy olla valmius tunnistaa ne asiat, joista lapsi voi päättää. (THL 2023b.) Tärkeää on myös varmistaa, että mielipiteen kertomisen lisäksi lapsi kokee, että hänen mielipiteensä on myös otettu huomioon asioista päätettäessä ja saa näin merkityksellisyyden kokemusta. (Minilex 2023.) Ilman tätä kokemusta ei voida edes puhua osallisuuden toteutumisesta. Etenkin lastensuojelutyössä tämä on hyvin tärkeää. Yksi osallisuuden muoto on myös kieltäytyminen osallistumisesta johonkin prosessiin ja lapselle täytyy aina tuoda esille myös tämä vaihtoehto. (THL 2023b.)

2.4 Lastensuojelulaitos

Lastensuojelulaitoksia on esimerkiksi lastenkodit ja koulukodit, ja niitä ylläpitävät lähinnä valtio, hyvinvointialueet ja yksityiset yhteisöt. Perhehoito on aina ensisijainen vaihtoehto pysyvälouenteiselle sijoitukselle, mutta jos tuen tarve on suurta, lapsi sijoitetaan laitokseen. Laitoksessa voi olla yksi tai useampi yksikkö. Tilojen täytyy olla riittävän isot sekä asianmukaiset ja lapsella täytyy olla mahdollisuus yksityisyyteen eli yksin oloon ja omaan tilaan mutta myös yhteisiin tiloihin. Henkilökuntaa täytyy olla riittävästi lasten lukumäärää kohden ja heillä tulee olla riittävä pätevyys tehtävänsä. Yksityiset laitokset tarvitsevat luvan lastensuojelulaitoksen perustamiseen Valviralta tai oman alueen hallintovirastolta. (THL 2023c.)

Lastensuojelulaitoksissa järjestetään sijaishuoltoa sekä avohuoltoa huostaanotetuille lapsille. Lapsi täytyy ottaa huostaan, jos lapsen huolenpidossa on puutteita, jos kasvuolosuhteet vaarantavat hänen terveytensä tai kehitystä tai jos lapsi omalla käytöksellään, esimerkiksi päihteiden käytöllä vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen huostaanottoa, kiireellistä sijoitusta tai väliaikaista sijoitusta kodin ulkopuolelle. Välittömästi vaarassa oleva lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti

enintään 30 vuorokaudeksi. Avohuollon sijoitukseen tarvitaan sekä huoltajan että lapsen suostumus, jos

hän on täyttänyt 12 vuotta. Lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena, jos hänen tuen tarvettaan täytyy arvioida, hän tarvitsee kuntoutusta tai esimerkiksi lapsen huoltajan sairauden ajaksi. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 37 §, 38 §, 40 §, 49 §.)

3 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

Seuraavaksi avaan lastensuojeluyksikkö Niittysaran toimintaympäristöä sekä sitä, mitä tällä työllä tavoitellaan Niittysaran arjen toimivuuden ja yhteneväisyyden kannalta. Vaikka kaikkia lastensuojeluyksiköitä ohjaavat samat lait, jokainen yksikkö on kuitenkin omanlaisensa ja jokaisessa yksikössä on oma asiakasprofiilinsa, joka määrittelee paljon arkea ja toimintaa.

3.1 Lastensuojeluyksikkö Niittysara

Niittysaran lastensuojeluyksikkö kuuluu Humanan Jokilaaksojen perhekoteihin. Niittysara sijaitsee Pohjois-Pohjanmaalla Limingan Tupoksessa ja on erityistason yksikkö 12–17-vuotiaille lapsille. Eri-tyistason lastensuojelulaitoksen lapset ovat vakavasti oireilevia ja heillä on usein merkittäviä puutteita arjen toimintakyvyssä, johon tarvitsevat intensiivistä tukea. Käytös voi olla erityisen haastavaa ja heillä voi olla vaikea traumatausta ja tunteiden säätelyssä vaikeuksia. Näistä syistä koulutettua henkilökuntaa täytyy olla enemmän kuin perustason yksikössä, jossa lasten haasteet ovat lievempiä. (SOS-Lapsikylä 2023.) Niittysaran yksikkö on avautunut keväällä 2023, joten hyvän kohtelun suunnitelmaa tehtiin Niittysaraan ensimmäistä kertaa. Niittysaran esittelyssä sanotaan yksikön vahvuuksista näin:

Niittysarassa on neuropsykiatrista osaamista ja vahvaa ammattitaitoa traumatisoituneiden lasten kanssa työskentelyyn. Yksikön vakauttava, ohjattu arki tukee erityisesti psyykkisesti oireilevien lasten hyvinvointia ja elämänhallinnan taitoja. Lapsen kanssa työskennellään dialogisesti, ihmisarvoa sekä itsemääräämisoikeutta kunnioittaen. Psykkisen työskentelyn lähtökohtana on voimavaralähtöisyys, osallisuus, toivo, merkityksellisyys ja positiivinen mielenterveys sekä oireidenhallinta ja toimintakyvyn lisääminen toiminnallisten menetelmien ja tiiviin omaohjaajatyöskentelyn keinoin. (Humana 2023a.)

Niittysarassa työskentely on systemistä ja osallistavaa lapselle ja perheelle. Luottamuksellisen ja kunnioittavan kohtaamisen kautta pyritään luomaan yhteisymmärrystä lapsen tilanteesta sekä asettamaan yhteisiä tavoitteita ja kehittämään keinoja saavuttaa ne. Lapsen omat voimavarat halutaan huomioida sekä vahvistaa niitä entisestään yhdessä perheen kanssa. Humanan (2023) mukaan jokaisella on oikeus hyvään elämään. Humanan arvoihin kuuluvat sitoutuminen, vastuullisuus sekä kohtaaminen ja ilo. Sitoutuminen näkyy asiakkaan tukemisena ja huomioimisena omana itsenään, motivoituneina ja välittövinä työntekijöinä sekä työyhteisöstä hyvän huolen pitämisenä ja toisten kannustamisena. Vastuullisuus näkyy asiakkaiden tuntemisena ja heidän etunsa mukaan toimimisena. Kannetaan vastuuta myös työntekijöistä sekä yhteiskunnasta ja ympäristöstä. Jokaisella on oikeus hyvään elämään -visio ohjaa

myös vastuullisuuteen yksikön arkipäiväisissä asioissa. Jokainen kohtaaminen lapsen kanssa on merkityksellinen, joten siksi Humanalla halutaan kohdata ihmiset arvostavasti ja luoda ympärille iloa ja hyvää energiaa. (Humana 2023b.)

3.2 Työn tavoite ja tarkoitus

Työn tavoitteena on lasten oikeuksien esille nostaminen ja niiden tuominen kaikkien nähtäville ja tietoisuuteen. Hyvän kohtelun suunnitelma toimii laadun kehittäjänä ja mittarina ja Niittysarassa halutaan panostaa lastensuojelutyön laadukkuuteen. Tein opinnäytetyön toiminnallisena kehittämishankkeena ja sen tavoite on laadukkaan lastensuojelutyön lisäksi Niittysaran vahvistaa lasten itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta, luoda työyhteisön ja lasten keskuudessa yhteisymmärrystä Niittysaran säännöistä, toimintatavoista ja sääntöjen rikkomusten seurauksista sekä vahvistaa yksikön hyvinvointia. Samalla, kun jokaiselle annetaan oikeus hyvään kohteluun, jokaisella on myös vastuu huolehtia siitä, että itse käyttäytyy toisia kohtaan kunnioittavasti ja hyvän kohtelun suunnitelman mukaan.

Tarkoituksena oli tehdä yhteistyössä lasten kanssa hyvän kohtelun suunnitelma visuaalisena tuotoksena yksikön seinälle. Ajatuksia tuotokseen saatiin lasten yksilöhaastatteluista, joten osallisuus tulee siinäkin esille. Tarkoitus oli myös tehdä omavalvontasuunnitelmaan hyvän kohtelun suunnitelmasta oma kirjallinen tuotos, joka annetaan jokaiselle lapselle sekä heidän sosiaalityöntekijöilleen. Omavalvontasuunnitelma on yksikössä kaikkien nähtävillä.

4 HYVÄN KOHTELUN SUUNNITELMAN TOTEUTUS

Seuraavaksi avaan käyttämäni toiminnallista ja lineaarista työskentelytapaa. Keräsin työhöni aineiston haastattelujen avulla ja avaan tässä luvussa haastattelun kysymykset ja toteutustavan. Toteutin yhden lapsen kanssa haastattelujen vastausten pohjalta visuaalisen tuotoksen työstä ja se on kuvattu ja kirjoitettu auki luvun loppuun.

4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

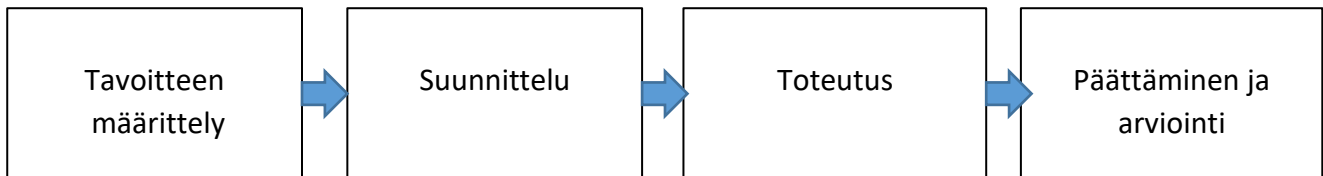
Tein opinnäytetyön toiminnallisena kehittämishankkeena. Toiminnallisella opinnäytetyöllä tavoitellaan ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamista ja opastamista sekä toiminnan järjestämistä ja järjeistämistä. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla esimerkiksi ohje tai opastus tai jonkin tapahtuman tai tilaisuuden suunnittelu ja toteutus. Työhön sisältyy kaksi osaa, joista toinen on toiminnan osuus ja toinen prosessin dokumentointi eli opinnäytetyöraportti. (Airaksinen 2009, 6, 7, 10.) Raportista selviää, mitä, miksi ja miten opinnäytetyö on tehty, millainen työprosessi se on ollut, millaiset tulokset selvityksistä on saatu ja miten tekijä arvioi omaa prosessia, tuotosta sekä oppimistaan. Kaikissa toiminnallisissa opinnäytetöissä pyritään viestinnällisin ja visuaalisin keinoin luomaan aiheesta kokonaisilme, josta käyvät ilmi tavoitellut päämäärät. (Vilkka & Airaksinen 2003, 51, 65.)

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön sisältyy tietoperusta, toimijat eli osallisena olleet henkilöt, toiminnalliset menetelmät, materiaalit ja aineistot sekä lopputuotos. Työ etenee niin, että ensin aiheen varmistuttua määritellään tavoite, tehdään suunnitelma, toteutetaan tuotos ja lopuksi arvioidaan. Työn vaiheista seuraavaan pääsemiseen vaaditaan toimijoiden välistä vuorovaikutusta, sillä toiminnalliseen opinnäytetyöhön liittyy keskustelua, arviointia, toiminnan uudelleen suuntaamista sekä palautteen antamista ja saamista. (Sinkkonen 2022, 10.)

4.2 Lineaarinen malli

Toteutin opinnäytetyön lineaarisen mallin mukaan. Kyseisessä mallissa työlle määritellään ensin tavoite, joka pyritään pitämään rajattuna ja selkeänä ja tarvittaessa laaditaan myös alatavoitteita. Tämä vaihe on tärkeä siksi, että määritellyn tavoitteen varaan rakentuu koko loppuprosessi. Suunnitteluvaiheessa mietitään projektiin osallistuvat henkilöt sekä tarkennetaan projektisuunnitelmaa esimerkiksi

aikataulun suhteen. Toteutusvaiheessa on hyvä varautua suunnitelman muuttumiseen tai täydentämiseen, sillä projekti tässä vaiheessa yleensä vielä muuttaa vähän muotoaan. Toteutusvaiheessa syntyy projektin konkreettinen tuotos sekä varmistetaan sen hyödynnettävyys tai levitettävyys. Viimeisenä päätetään ja arvioidaan projekti tekemällä työstä raportti. (Toikko & Rantanen 2009, 64–65.)

KUVIO 1. Projektityön lineaarinen malli (Toikko & Rantanen 2009, 64)

4.3 Aineiston keruu

Valitsin aineistonkeruumenetelmäksi lasten haastattelemisen. Haastattelu on yleinen tapa tuottaa tutkimusaineistoja, joita käytetään tutkimusongelmaan vastaamiseksi. Vastausten ja aineistojen saamiseen vaikuttavat paljon kysymysten sisältämät rajaukset, muotoilu ja tyyli. Haastateltavan täytyy miettiä, millaista tietoa tavoittelee ja missä kulkevat tiedon rajat, vertailla erilaisia haastattelutapoja sekä pohtia sitä, määritelläänkö kysymykset etukäteen ja miten haastattelutilanne organisoidaan. Haastattelut jaetaan yleensä strukturoituihin ja puolistrukturoituihin haastatteluihin. (Hyvärinen, Suoninen & Vuori. 2021.)

Haastattelun kautta haastateltavaan saa suoran vuorovaikutuksen. Haastateltava on aktiivinen osapuoli, joka luo merkityksiä tutkimukselle ja näin hänen omat mielipiteensä pääsevät paremmin esille. Tilanteessa voidaan tarvittaessa myös tarkentaa ja selventää vastauksia ja saada näin syvempää tietoa. Haastateltavat pääsevät tutkimukseen myös paremmin osallisiksi haastattelun kautta. (Sinkkonen 2022, 15.)

Käytin työssäni lomakehaastattelua mutta täydensin sitä teemahaastattelulla. Teemahaastattelussa kävin lomakkeeseen aiemmin määritellyt kysymykset läpi vapaammin ja täydensin ja tarkensin niitä tarvittaessa, tilaa jäi myös vapaalle keskustelulle. Teemahaastattelu asettuu lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun väliin, sillä siinä ei ole tarkkaan määriteltyjä ja valmiiksi muotoiltuja kysymyksiä mutta on kuitenkin kysymyksille jokin teema, joka on kaikille haastateltaville sama. Teemahaastattelussa keskustellaan asioista vapaasti ja haastateltavien välillä voi olla eroja sen suhteen, minkä aikaa

mistäkin asiasta puhutaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Minunkin haastattelemieni lasten kohdalla jonkun kanssa keskusteltiin enemmän jostain asiasta, josta taas toisen lapsen kanssa ei juuri keskustelu.

Kun lapsi oli lomakkeen täyttänyt, sovimme jonkin ajan, jolloin voitaisiin toteuttaa teemahaastattelu. Osa halusi tehdä sen heti lomakkeen täytettyä, osan kanssa sovittiin aika myöhemmin. Juttelimme rauhallisessa paikassa, jossa ei ollut muita ihmisiä, ja kyselin ensin, miltä kyselylomakkeen täyttäminen oli tuntunut, oliko kysymykset vaikeita ja pitkö vastauksia miettiä. Sen jälkeen käytiin kaikki kysymykset ja teemat läpi. Teemahaastattelu olisi voinut sisältää enemmän vastavuoroista keskustelua, sillä nyt se oli lasten osalta paljon lyhyesti kysymyksiin vastaamista, mutta yllättävän hyvin sain heidät haastatteluun mukaan. Haastateltavat lapset olivat Niittysaraan sijoitettuja lapsia. Osa lapsista oli ollut yksikössä jo muutaman kuukauden, ja osa oli tullut yksikköön juuri ennen haastattelun toteuttamista. Pyysin haastatteluun osallistumaan kaikkia neljää yksikön lasta, joista yksi otti kyselylomakkeen vastaan mutta sanoi jonkin ajan kuluttua, ettei aio vastata kysymyksiin.

Yksilöhaastatteluihin päädyttiin siksi, että halusimme varmistaa sen, että saamme jokaiselta lapselta sellaiset vastaukset, joita hän oikeasti haluaa antaa. Ryhmähaastattelussa olisi ollut se riski, etten olisi saanut vastauksia yhtä monelta lapselta ja vastausten aitous olisi ollut kyseenalaista. Jos aihe on vaikea, yksilöhaastattelu sopii tilanteeseen silloin parhaiten. Siinä pystyy kuulla yksilöä parhaiten, mikä on tärkeää silloin, kun halutaan kuulla haastateltavan yksilöllinen mielipide, eikä siihen ole toiset ihmiset vaikuttamassa. (Sinkkonen 2022, 16.)

4.4 Lasten yksilöhaastattelut

Tein lasten yksilöhaastattelut kahdessa osassa. Ensimmäisessä osassa lapsi vastasi kyselylomakkeeseen, jossa oli yksitoista kysymystä ja lapsi sai vastata niihin yksin omalla ajallaan. Vastaamisen jälkeen kävin lomakkeen kaikki kysymykset läpi ja tarkensin tarvittaessa joitakin kysymyksiä, joihin lapsi ei ollut osannut vastata tai ei tiennyt, mitä jokin sana tarkoittaa. Kirjoitettuja vastauksia selvensin ja näin sain laajempia vastauksia joihinkin kysymyksiin.

Yksilöhaastatteluiden tavoitteena oli osallistaa lapsia hyvän kohtelun suunnitelman sisältöön ja tekemiseen. Niittysaran yksi lapsista ei halunnut vastata kyselylomakkeeseen ollenkaan ja kunnioitin hänen

toivettaan olla osallistumatta suunnitelman toteuttamiseen. Valitsimme työelämän ohjaajan kanssa kyselylomakkeeseen seuraavat kysymykset:

1. Mikä on mielestäsi hyvää kohtelua? Mitä se on ohjaajilta ja mitä toisilta lapsilta?
2. Mikä tekee turvallisen olon ja millainen on turvallinen aikuinen?
3. Millaiset säännöt meidän yksikössämme on ja miksi sääntöjä tarvitaan?
4. Miten osallisuus näkyy Niittysarassa ja oletko saanut olla riittävästi osallinen?
5. Milloin/missä vaiheessa ohjaajien tulisi puuttua toimintaan kasvatuksellisesti?
6. Milloin ajattelet, että aikuisten tulee puuttua toimintaan lastensuojelun rajoitustoimenpiteillä?
7. Mikä on sopiva seuraamus esimerkiksi myöhästelmästä?
8. Mitä tulisi tehdä rajoitustoimenpiteiden jälkeen?
9. Miten lasten ja ohjaajien turvallisuudesta huolehditaan Niittysarassa?
10. Miten yksikössämme toimitaan muiden lasten/nuorten kanssa, jos jollekin yksikön asukkaalle täytyy tehdä rajoituspäätöksiä?
11. Minkälaisen teoksen/tuotoksen haluaisit näkyville yksikköön Niittysaran hyvänkohtelun “säännöistä”?

4.5 Visuaalisen tuotoksen toteuttaminen

Alusta asti oli ajatuksena toteuttaa hyvän kohtelun suunnitelmasta visuaalinen tuotos omavalvontasuunnitelmaan sisältyneen kirjallisen tuotoksen lisäksi. Lapsille tehdyn kyselyn ja suullisen haastattelun pohjalta keräsin heidän ajatuksiaan hyvästä kohtelusta. Halusin tuoda visuaaliseen tuotokseen konkreettisesti esille heidän tärkeäksi kokemiaan asioita turvallisuudesta ja hyvästä kohtelusta. Halusin kuulla myös työyhteisön ajatuksia ja toiveita siitä, minkälainen tuotos voisi olla. Sain toteutukseen täysin vapaat kädet mutta kun kysyin apua tai kerroin ajatuksistani, minua kuunneltiin ja kannustettiin sekä ehdoteltiin vaihtoehtoisia tapoja. Lasten kyselylomakkeessa kysyttiin, millainen tuotos voisi olla ja esitin kysymyksiä myös suullisesti, mutta lapsilla ei ollut ideoita ja kiinnostusta miettiä asiaa.

Visuaalisen tuotoksen toteutus oli kesäloman aikana, joten paikalla oli lapsia vaihtelevasti eikä kovin usein ollut hetkeä, että kaikki lapset olisivat olleet yksikössä. Siksi oli päätettävä vain jokin aika ja toivoa, että paikalla olevat lapset haluaisivat osallistua toteutukseen.

Ajatukseni oli, että tekisin puun tai puun oksan seinälle ja siihen puun lehtiä, joihin kirjoitettaisiin lasten ajatuksia hyvästä kohtelusta sekä lisäksi yleisiä hyvän kohtelun tapoja. Vaihtoehtona oli myös tietokoneella tehty esite, jonka olisin kehystänyt tauluksi. Tähän olisin halunnut ottaa kuvan Niittysaran yksiköstä ja laittaa sen esitteen taustalle.

Esitin yhdelle lapselle toiveen, että olisi askartelussa mukana ja hän vaikutti halukkaalta. Tein itse mustasta kartongista puun oksan, johon ajattelin liimata lehtiä. Mukana ollut lapsi ehdotti, että tehtäisiin lehtien sijasta kirsikankukkia ja mielestäni ajatus oli hyvä. Näin tuotoksesta saataisiin kauniimpi ja vähän muista erottuva. Lapsi suostui kysyttäessä leikkaamaan kukat ja liimaamaan ne puun oksaan kiinni. Tämän jälkeen kirjoitin tietokoneella lasten ajatuksia ja hyvän kohtelun sanoja, jotka tulostin ja leikkasin kukkien viereen. Lopputuloksesta tuli kaunis ja näyttävä sekä hyvällä tavalla huomiota herättävä (KUVA 1.). Tuotos sopii sisustukseen ja sen voi kiinnittää mihin tilaan haluaa. Kiinnitimme tuotoksen tuloaulaan eteisen viereen, josta sen huomaa heti yksikköön tullessa ja se houkuttelee vieraitakin katsomaan sitä lähempää. Samalla se näkyvällä paikalla hyvällä tavalla muistuttaa yksikön henkilökuntaa ja lapsia siitä, mitä on yhdessä sovittu hyvän kohtelun säännöistä ja toimintatavoista.

KUVA 1. Lastensuojelulaitos Niittysaran hyvän kohtelun suunnitelman visuaalinen tuotos

5 TULOKSET JA TUOTOKSEN ESITTELY

Olen liittänyt lasten haastattelujen vastaukset yhteen ja tässä luvussa on kuvattu haastattelujen tulokset ja niiden hyödynnettävyys lopulliseen tuotokseen. Avaan hyvän kohtelun suunnitelma -käsitettä yleisesti sekä sitä, mitä se Niittysarassa pitää sisällään. Työn eettisyys ja luotettavuus ovat olleet tärkeässä osassa niin työtä suunnitellessa, toteutettaessa kuin raportoidessakin, ja olen ne seikat avannut tämän luvun loppuun.

5.1 Lasten haastattelujen tulokset

Lapsilla ei ollut mitään ajatusta, minkälainen hyvän kohtelun suunnitelma voisi olla. Ryhdyinkin siksi toteuttamaan sitä täysin omien ideoiden pohjalta. Hyvän kohtelun lapset määrittivät vastauksissaan toisten kunnioittamisena ja kuuntelemisena. Ohjaajilta ja toisilta lapsilta toivottiin sitä, ettei huudettaisi toisille ja oltaisiin kaikille mukavia.

Myös turvallisuuden kannalta koettiin tärkeäksi se, ettei aikuinen huuda tai korota ääntä. Toisaalta osa oli vastannut myös, ettei tiedä, mikä turvallisen olon tuo tai millainen turvallinen aikuinen on. Ajattelen, että “en tiedä” vastauksen voi tulkita niin, että joko ei ole kokenut turvattomuutta aikuisia kohtaan eikä osaa siksi ajatella asiaa syvällisemmin tai ei halua tai pysty nostaa esille niitä, sillä asiat voivat olla niin kipeitä ja tuoreita. Turvallisuudesta huolehtimiseen osa oli tyytyväisiä ja osan mielestä siitä huolehditaan liiankin hyvin turhan tiukoilla säännöillä. Vastauksissa mainittiin “vankilahuone” eli eristys huone sekä säännöt, jotka turvaavat kaikkia ennaltaehkäisevästi.

Osallisuuteen liittyen lapset kokivat tulleet riittävästi osallistetuiksi Niittysarassa. Vastauksissa oli kaikkien kohdalla jätetty huomiotta kysymyksen ensimmäinen osa, jossa haluttiin tietää, missä lapset ovat saaneet ja halunneet olla osallisia. Tärkeintä on kuitenkin, että he kokevat, että halutessaan pystyvät ja saavat olla osallisia. Yksi vastasi, ettei tiedä, mitä osallisuus tarkoittaa ja tarkennuksen jälkeen lapsi kertoi, että on saanut olla osallinen arjessa ja yksi sanoi, ettei edes halua olla osallinen. Sekin on tärkeä tietää ja hyvää kohtelua on myös se, että kunnioitetaan, jos joku lapsista ei halua olla osallinen.

Sääntöihin liittyvissä vastauksissa oltiin jonkin verran tyytymättömiä yksikön sääntöihin. Muun muassa kotiintuloajan koettiin olevan liian aikainen ja yleisesti säännöt liian tiukat. Oli kuitenkin tuotu

esille myös toinen puoli, sillä turvallisuus ja asioiden toimiminen olivat lapsilla tulleet säännöistä mieleen. Kasvatuksellisesti puuttuminen oli lapsille ilmeisesti vieras käsite, joten suullisesti kyselylomaketta läpi käydessäni selvensin termiä. Osan mielestä ohjaajien ei tarvitse puuttua missään vaiheessa kasvatuksellisesti. Yhdessä vastauksessa sanottiin, että jos on nuori ja tarvitsee kasvatusta, niin siinä vaiheessa tulisi ohjaajan puuttua.

Rajoitustoimenpiteillä lasten toimintaan pitäisi vastausten perusteella puuttua, jos sääntöjä ei noudateta ja esimerkkinä annettiin yksiköstä karkaaminen. Myöhästelystä seuraamukset voisivat lasten mielestä olla sellaiset, että pihalla ei saisi olla enää niin myöhään ja jos tahallisesti myöhästyy, niin siitä seuraa ”kotiaresti”, eli liikkumisvapaudenrajoitus. Vahingossa myöhästymisestä ei pitäisi seurata yhden lapsen mielestä mitään. Yhdessä vastauksessa oli, ettei seuraamusta pitäisi olla ollenkaan, sillä jokaisen täytyy hänen mielestään oppia itse virheistään. Lapset olivat kaikki yhtä mieltä siitä, ettei tarvitsisi tehdä mitään rajoitustoimenpiteiden päätyttyä. Tarkensin tätä vielä ja kysyin, että eikö olisi hyvä ainakin jutella ja selvittää, mistä tilanne sai alkunsa ja miksi rajoitustoimenpiteeseen päädyttiin, mutta sain vastauksen, että ei tarvitse. Kun kysyin, miten muiden lasten kanssa toimitaan, jos jollekin yksikön asukkaalle täytyy tehdä rajoituspäätöksiä, sain konkreettisen esimerkin, että oven ollessa lukossa jonkun liikkumisvapauden rajoittamiseksi, toiset nuoret päästetään kuitenkin pihalle. Muut olivat sitä mieltä, että yksikössä toimitaan ihan normaalisti tällaisissa tilanteissa.

5.2 Tulosten hyödynnettävyys

Huomasin, että lasten haastattelemisen oli melko haastava tehtävä. Olin ajatellut, että saan jokaiseen kysymykseen jonkinlaisen vastauksen ja että asioita olisi pohdittu tai asiaan palattu, jos se oli vaikeasti ymmärrettävä. Lopulta ei ollut montaa kysymystä, joihin olisi vastattu kattavasti tai jotain muuta kuin ”en tiiä”. Tärkeintä on kuitenkin se, että lapsia on kuultu ja heille on annettu mahdollisuus kertoa mielipiteensä ja ajatuksensa yksikön sääntöihin ja toimintatapoihin liittyen. Lapsille on Niittysarassa aina painotettu myös sitä, että vaikka tietyt säännöt ovat olemassa ja aikuiset päättävät asioista, aina on mahdollista keskustella ja antaa palautetta tai kertoa vaihtoehtoisia ideoita asioiden hoitamiseksi. Asioista pitää pystyä puhua avoimesti ja kaikelle toiminnalle täytyy olla perusteet.

Vastausten saamisen ja niiden läpikäymisen jälkeen tuli esille se, että kysymysten olisi ollut hyvä olla yksiosaisia sekä paremmin ymmärrettävässä muodossa. Nyt lapset jättivät jokaisen kysymyksen kohdalla toiseen osaan vastaamatta ja kaikkia kysymyksiä he eivät ymmärtäneet ollenkaan. Kysymyksiä

olisi ollut hyvä räätälöidä vastaajankin mukaan tai lisätä kysymyksen jälkeen lyhyt selite joillekin sanoille, jotka voivat olla lapsille hankalia ymmärtää. Varsinkin lasten kohdalla, jotka on sijoitettu ensimmäistä kertaa ja vain pari kuukautta ennen kyselyä, voivat olla lastensuojelun termit vielä vieraita, vaikka niitä olisi joissakin yhteyksissä selitettykin. Jonkin verran sain täydennettyä vastauksia, kun kävin vastauksia lapsen kanssa läpi.

Vastauksia oli jonkin verran yliviivattu niin, ettei alkuperäisistä vastauksista saanut selvää ja viereen oli kirjoitettu uusi vastaus. Osalle vastausten antajille oli siihen mennessä tehty Niittysarassa rajoitustoimenpiteitä ja tulkitsin yliviivatut ja tilalle kirjoitetut vastaukset niin, että nämä rajoitukset olivat vaikuttaneet vastauksiin. Mielentila ja sen hetkinen elämäntilanne vaikuttaa usein siihen, miten suhtaudumme asioihin ja jos asioita hankalassa mielentilassa pohtii, ne näyttävät monesti negatiivisina. Siksi olisi ollut mielenkiintoista tehdä kysely kahdessa osassa ja niin, että kyselyiden välissä olisi jonkin verran kulunut aikaa ja asioihin tullut mahdollisesti uusia näkemyksiä.

Vastauksista sain kuitenkin hyvin ajatuksia hyvän kohtelun suunnitelman visuaaliseen tuotokseen sekä vahvistusta siihen, että ainakin osallisuus ja turvallisuus toteutuu Niittysarassa hyvin. Oli tärkeää havaita myös siihen, että ei saisi olettaa, että lapset ymmärtävät oikein termejä, joita ammattilaiset käyttävät.

5.3 Yleistä hyvän kohtelun suunnitelmasta

Hyvän kohtelun suunnitelma on lastensuojelulain (13.4.2007/417) muututtua vuonna 2020 kaikille lastensuojelulaitoksille pakollinen (THL 2023). Se pitää liittää osaksi omavalvontasuunnitelmaa mutta on silti oma erillinen asiakirja ja kokonaisuus (Valvira 2021). Hyvän kohtelun suunnitelmalla tuetaan itsemääräämisoikeuden ja muiden perusoikeuksien toteutumista. Sen tarkoituksena on myös vahvistaa avoimuutta ja luottamusta työntekijöiden ja lasten välillä lisäämällä tietoa yksikön yhteisistä säännöistä ja toimintatavoista. Myös rajoitustoimenpiteiden ehkäiseminen on yksi suunnitelman tavoite. Valmis suunnitelma lähetetään lapsen sosiaalityöntekijälle. Aina sääntöjen muuttuessa mutta vähintään kerran vuodessa suunnitelma täytyy päivittää. (THL 2023.) Päivitettynä kohtaan suunnitelmassa täytyy kirjata ylös päivämäärä, paikka sekä se, ketä on ollut päivittämisen aikana paikalla. Suunnitelma täytyy käydä aina yksikköön tulevan uuden lapsen kanssa läpi. (Laine & Pietilä 2021, 4, 19.)

Hyvän kohtelun suunnitelmassa täytyy olla kerrottuna ainakin nämä seuraavat asiat:

- Miten lasten itsemääräämisoikeutta tuetaan, vahvistetaan ja ylläpidetään laitoksessa?
- Miten laitoksessa toimitaan, jotta lapset saisivat hyvää hoitoa, kasvatusta ja valvontaa?
- Miten laitoksessa ehkäistään rajoitustoimenpiteiden käyttöä?
- Miten laitoksessa huolehditaan lasten ja aikuisten turvallisuudesta rajoitusten käytön yhteydessä tai muissa tilanteissa, joissa heihin voi kohdistua väkivallan uhkaa?
- Miten ja missä tilanteissa laitoksessa voidaan käyttää rajoitustoimenpiteitä?
- Miten rajoitustoimenpiteiden käytön jälkeen toimitaan?
- Kuinka lapsille kerrotaan muutoksenhaku- ja kantelumahdollisuuksista?

Yksikön lapsille täytyy antaa mahdollisuus osallistua hyvän kohtelun suunnitelman tekemiseen. Heidän mielipiteensä täytyy ottaa huomioon ja lopputuotos käydään jokaisen lapsen kanssa läpi. Lapsi voi kuitenkin halutessaan myös kieltäytyä osallistumasta suunnitelman tekemiseen, eikä ketään lasta voi velvoittaa edes mielipiteen kertomiseen. Näin lapsi on saanut itse päättää, mikä hänen panoksensa siihen on. Jos lapsi haluaa osallistua, suunnitelman tekeminen yhdessä mahdollistaa parhaimmillaan lapsen kanssa hyvät keskustelut yksikön arjesta ja toimintatavoista sekä lapsen toiveista. (THL 2023.)

Laine ja Pietilä (2021) ovat työkirjassaan selkeästi laatineet ohjeet hyvän kohtelun suunnitelman tekemiseen. Siihen on listattu asiat, joita suunnitelmaan täytyy kirjata sekä lapsille haastattelukysymyksiä, joiden avulla selvitetään heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan yksikön toimintatavoista ja hyvästä kohtelusta. Myös rajoitustoimenpiteiden tarkoitus on avattu työkirjassa, ja kun ne on lasten kanssa käyty läpi, täytyy lapsilta kysyä heidän mielipiteitään rajoitustoimenpiteiden toteutuksesta ja tarpeellisuudesta. (Laine & Pietilä 2021.)

5.4 Niittysaran hyvän kohtelun suunnitelma

Olen hyvän kohtelun suunnitelman (LIITE 1) alussa avannut suunnitelman tarkoitusta. Kirjoitin suunnitelmaan myös lasten oikeudesta hyvään kohteluun, itsemääräämisoikeudesta ja osallisuudesta sekä oikeudesta muutoksenhakuun ja kanteluun. Olen avannut Niittysaran lasten hoitoa, kasvatusta, valvontaa ja huolenpitoa. Olen kuvannut kaikki rajoitustoimenpiteet sekä sen, miten Niittysarassa niitä ennaltaehkäistään ja toteutetaan.

5.5 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2009) laatimia ohjeita ”Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen” tulee noudattaa kaikessa tutkimuksessa. Ihmistieteisiin luettavan tutkimuksen eettiset ohjeet jaetaan kolmeen osa-alueeseen. Ensimmäinen on tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, toinen vahingoittamisen välttäminen ja kolmas yksityisyyden tietosuojat. Itsemääräämisoikeuteen kuuluu osallistumisen vapaaehtoisuus ja se on erityisen tärkeää laitosoissa eli myös lastensuojelulaitoksissa. Tutkittavilla täytyy olla myös riittävä tieto tutkimuksesta. Näitä tietoja voi olla esimerkiksi tutkijan yhteystiedot, tutkimuksen aihe, aineistonkeruun konkreettinen toteutustapa ja arvioitu ajankulu, kerättävän aineiston käyttötarkoitus, säilytys ja jatkokäyttö ja osallistumisen vapaaehtoisuus. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 4, 6.)

Henkisten haittojen välttämiseksi täytyy tutkittavaa kohdella arvostavasti sekä kirjoittaa kunnioittavasti tutkimusjulkaisussa. Kyselylomakkeeseen vastaamalla tutkittava säätelee itse osallistumistaan välttämällä aiheita ja kysymyksiä, jotka koetaan haitallisiksi. Henkistä rasitusta ja normaaleja tunteita, joita esiintyy normaalissa arjessakin, saa kuitenkin esiintyä tutkimustilanteessa. Vaitiolovelvollisuutta tulee noudattaa ja luottamuksellisten tietojen käsittelyssä ja säilyttämisessä pitää olla huolellinen. Vaikka täytyy välttää tutkimusjulkaisusta aiheutuvaa haittaa tutkittavalle, ei silti tarvitse pelätä tutkimuksen kohteena olevan harmistumista, jos tutkimustulokset ovat joiltakin osin epämieluisia. Tutkimuksen avulla pyritään tuottamaan uutta tietoa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 7–8.) Eettisiä kysymyksiä täytyy pohtia prosessin jokaisessa vaiheessa aiheen valitsemisesta tulosten julkaisemiseen, esimerkiksi mitä ja miten tutkitaan ja miltä tutkimuksessa tutkittavia täytyy suojella. (Karlsson & Karimäki 2012, 47.)

Yksityisyyden suoja on tärkeä periaate tutkimuseettisesti. Se on myös lailla suojattu perusoikeus. Jos tutkimuksessa täytyy käsitellä henkilötietoja, niitä saa käsitellä vain tutkittavan suostumuksella ja vain siinä tapauksessa, että se on tarkoituksenmukaista. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 8, 9.)

Noudatin työssäni edellä mainittuja eettisiä periaatteita. Hain tutkimukselleni tarvittavan tutkimusluvan heti opinnäytetyötä aloittaessani. Haastattelulomaketta esitellessä lapsille kerroin lapsille hyvän kohtelun suunnitelmasta. Kerroin, että toteutan sen opinnäytetyönä mutta samalla toin esille, että tämä toteutettaisiin yksikössä myös siinä tapauksessa, että minä en olisi tekemässä siitä opinnäytetyötä. Toim esille jokaisen kohdalla, että osallistuminen on vapaaehtoista ja että kysymyksiin saa ensin vastata omalla ajalla rauhassa, minkä jälkeen lapsen niin halutessaan käydään sitä suullisesti läpi. Toteutin haastattelut nimettöminä enkä kerännyt mitään henkilötietoja. Suullista lomakkeen läpikäyntiä en äänittänyt vaan kirjoitin tarvittaessa täydentävät vastaukset lapsen aiemmin täyttämälle lomakkeelle.

Tekemässäni haastattelussa kaikki kysymykset olivat avoimia. Näin varmistin sen, että vastaukset ovat mahdollisimman aitoja ja täysin lapsen omia ajatuksia. Vastausten aitouteen vaikutti luultavasti myös se, että toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina eikä ryhmässä, jolloin vastauksiin olisi vaikuttanut muiden lasten läsnäolo ja paine siitä, että vastausten pitäisi olla tietynlaisia. Lapsi sai jättää halutessaan kysymykseen vastaamatta tai vastata vain yhdellä tai useammalla yksittäisellä sanalla. Toisaalta vastaajien määrän ollessa pieni yhdenkin vastauksen merkitys korostui. Hyödynsin haastatteluista saatua aineistoa hyvän kohtelun kirjoittamiseen. Suunnitelma on kaikkien nähtävillä yksikössä ja se on lähetetty sosiaalityöntekijöille.

Olen pyrkinyt kuvaamaan kaikki työni eri vaiheet, organisaation taustan, olosuhteet ja tutkimustulokset mahdollisimman tarkasti ja avoimesti. Hyvän kohtelun suunnitelmaa tehdessä tärkeintä ei ole saada mahdollisimman laadukasta materiaalia haastatteluista vaan se, että sen toteuttamiseen on ollut lapsilla mahdollisuus vaikuttaa ja olla osallinen. Sain osallistettua lapset heidän vastauksiaan hyödyntämällä kirjallisen ja visuaalisen tuotoksen sisältöön sekä vaikuttamalla visuaalisen tuotoksen ulkonäköön ja sen lopulliseen toteuttamiseen.

6 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen hyvän kohtelun suunnitelmasta on ollut mielenkiintoinen, opettavainen ja haastava. Olen ollut tyytyväinen siihen, että sain tehdä työn juuri Niittysaraan, sillä yksikössä on tarkasti huolehdittu siitä, että lasten oikeudet toteutuvat, toiminta on lain mukaista ja lasten etu on ensisijainen päätöksiä tehdessä. On ollut helppo ja mukava uutena ja kokemattomana lastensuojelun työntekijänä päästä työyhteisöön mukaan, kun asioita ei tarvitse kyseenalaistaa ja kaikelle toiminnalle on hyvät perustelut. Siksi halusin myös, että hyvän kohtelun suunnitelmasta tulee Niittysaran näköinen ja siinä ovat olleet osallisena Niittysaran lapset.

Hyvän kohtelun suunnitelmalla ja muilla lastensuojelulain uudistuksilla tavoitellaan entistä laadukkaampaa lastensuojelutyötä ja sen arviointia. Lapsen täytyy saada tuoda omat mielipiteensä ja ajatuksensa esille ja niitä pitää häneen kohdistuvissa päätöksissä kuulla. Lasten täytyy päästä myös vaikuttamaan yksikön arkeen ja toimintaan. Toisaalta lapsen vapaaehtoinen kieltäytyminen vaikuttamisesta on myös osallisuutta ja sitäkin pitää kunnioittaa. Kun lapset pääsevät halutessaan päättämään asioista aikuisten kanssa, he myös yleensä paremmin sitoutuvat sääntöihin. Jos säännöt eivät ole lasten mielestä oikeudenmukaisia tai mukavia, ne pitää pystyä perustella lailla tai muuten niin, että lasten hyvinvoinnin ja turvallisuuden turvaaminen on ollut vaikuttamassa sääntöön.

Sain hyvän kohtelun suunnitelmaan mielestäni hyvin tiivistettyä kaiken sen, miten lastensuojelua toteutetaan Niittysarassa. Asiat, joita arjessa tehdään, ovat usein pieniä mutta sitäkin merkittävämpiä. Koin tärkeänä sen, että annan lapsille mahdollisuuden vaikuttaa suunnitelmaan ja kertoa ajatuksia sen hetkisestä toiminnasta yksikössä. Työtä tehdessäni lapsia oli yksikössä kovin vähän ja kaikki heistäkään eivät halunneet osallistua, joten materiaali lasten osalta jäi melko suppeaksi ja se vaikeutti jonkin verran työtäni. Siksi myös yksittäiset vastaukset nousivat merkittävämpään rooliin. Vastaukset vahvistivat sitä, mitä toivoinkin, eli osallisuus on toteutunut ja sääntöihin oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä. Tyytymättömyyttä ilmeni rajoitustoimenpiteistä, mutta nekin on kaikki lasten kanssa käyty läpi ja perusteltu sekä lasten mielipide kirjattu ylös, joten heitä on siinäkin asiassa kuultu. Lasten osallisuus näkyy siis niin kirjallisessa kuin visuaalisessakin tuotoksessa. Siihen lapsimäärään nähden, mikä yksikössä sillä hetkellä oli, olen tyytyväinen heidän osallistumisestaan. Lisäksi visuaalisesta tuotoksesta tuli mielestäni kaunis, yksikköön sopiva sekä hyvän kohtelun suunnitelman tarkoitusta vastaava.

Noudatin työssäni eettisiä periaatteita ja käsittelin aineistoa luottamuksellisesti. Lasten oli tärkeä tietää, että heidän henkilötietojaan ei oteta ylös eikä vastauksista voi tunnistaa ketään. En osannut odottaa kuitenkaan sitä, että lasten vastaukset olisivat niin suppeita ja että asioita olisi pitänyt vieläkin tarkemmin käydä etukäteen läpi. Lastensuojelun ja hyvän kohtelun suunnitelman termit voivat olla ensimmäistä kertaa sijoitetuille lapsille uusia ja outoja, vaikka niistä olisikin jossain yhteydessä kuullut, ja tätä en tullut tarpeeksi tarkasti ajatelleeksi.

Opin työtä tehdessäni paljon niin lastensuojelun käytännön työstä kuin lain vaatimuksistakin. Olen koko opinnäytetyön tekemisen ajan työskennellyt Niittysarassa ja muistan, ettei työn aloittaminen kovin paljon jännittänyt, vaikka kokemusta ei aiemmin ollutkaan. Ryhdyin avoimin mielin oppimaan uutta ja haastamaan itseäni. Huomaan nyt kuukausia myöhemmin, että paljon olen oppinut ja olen saanut itseluottamusta lastensuojelun työntekijänä. Kun kaikki toiminta perustuu lakiin ja muistaa työskentelyssä ottaa lapsen edun huomioon, on turvallista tehdä päätöksiä ja toimia yksikön arjessa. Hyvän kohtelun suunnitelman tekeminen auttoi syventymään työskentelyyn enemmän ja pääsin tutustumaan lapsiin sen kautta paremmin. Sain samalla antaa heille mahdollisuuden antaa palautetta yksikön toiminnasta sekä pohtimaan heidän omaa halukkuuttansa olla osallinen sääntöjen ja arjen muokkauksessa Niittysaran näköiseksi.

LÄHTEET

- Airaksinen, T. 2009. *Toiminnallinen opinnäytetyö tekstinä*. Saatavilla: <https://www.slideshare.net/TiinaMarjatta/toiminnallinen-opinnytety-tekstin> Viitattu 8.7.2023.
- Etene. 2023. *Itsemääräämisoikeus ja vapaus valita*. Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavilla: <https://etene.fi/itsemaaraamisoikeus-ja-vapaus-valita> . Viitattu 6.7.2023.
- Humana. Jokilaaksojen perhekodit Oy. 2023b. *Arvot*. Saatavilla: <https://www.humana.fi/tietoa-humana/naasta/arvot/> . Viitattu 6.7.2023.
- Humana. Jokilaaksojen perhekodit Oy. 2023a. *Niittysara 1 – Tupos*. Saatavilla: <https://www.humana.fi/lastensuojelun-laitospalvelut/lastensuojeluyksikot/jokilaakson-perhekodit/lastensuojeluyksikko-niittysara-tupos/> . Viitattu 6.7.2023.
- Hyvärinen, M, Suoninen, E & Vuori, J. 2021. *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Laadullisen tutkimuksen aineistot. Haastattelut*. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Saatavilla: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/haastattelut/> . Viitattu 26.7.2023.
- Karlsson, L & Karimäki, R. 2012. *Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan*. Toim. korjattu painos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Laine, S & Pietilä, S. 2021. *Hyvän kohtelun suunnitelma työkirja. Osaamista sijaishuoltoon – hanke*. Saatavilla: <https://osaamistasijaishuoltoon.fi/wp-content/uploads/2021/03/Hyvan-kohtelun-suunnitelma-tyokirja.pdf> . Viitattu 6.7.2023.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812. Finlex. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812#L2P8> . Viitattu 21.6.2023.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Finlex. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L4> . Viitattu 22.6.2023.
- Malja, M., Puustinen-Korhonen, A., Petrelius, A. & Eriksson, P. (toim.). *Lastensuojelun laatusuositus*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y . Viitattu 22.6.2023.
- Minilex. 2023. *Lapsen osallisuus lastensuojelussa*. Saatavilla: <https://www.minilex.fi/a/lapsen-osallisuus-lastensuojelussa> . Viitattu 22.6.2023.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - *Menetelmäopetuksen tietovaranto. Teemahaastattelu*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Saatavilla: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html . Viitattu 30.8.2023.
- Sinkkonen, A. 2022. *Hyvän kohtelun suunnitelma Suunnitelman toteuttaminen ammatillisille perhekohteille*. Opinnäytetyö. LAB-ammattikorkeakoulu. Saatavilla: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/746171/Sinkkonen_Antti.pdf?sequence=2&isAllowed=y . Viitattu 11.9.2023.

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. Finlex. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301> . Viitattu 11.9.2023.

SOS LAPSIKYLÄ. 2021. *Hyvä kohtelu, mitä se on? SOS-Kehittäjänuoret keskustelevat lapsen oikeuksista*. Saatavilla: <https://www.sos-lapsikyla.fi/blog/2021/11/16/48-hyva-kohtelu-mita-se-on-sos-kehittajanuoret-keskustelevat-lapsen-oikeuksista/> . Viitattu 25.6.2023.

SOS LAPSIKYLÄ. 2023. *Laitohoito*. Saatavilla: <https://www.sos-lapsikyla.fi/laitohoito/> . Viitattu 28.8.2023.

THL. 2023. *Hyvän kohtelun suunnitelma*. Lastensuojelun käsikirja. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lasten-ja-nuorten-lastensuojeluopas/lastensuojelun-viranomaisten-valvonta/hyvan-kohtelun-suunnitelma> . Viitattu 26.6.2023.

THL. 2023a. *Itsemääräämisoikeuden tukeminen*. Lastensuojelun käsikirja. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/itsemaaramisoikeuden-tukeminen> . Viitattu 21.6.2023.

THL. 2023b. *Lapsen osallisuus*. Lastensuojelun käsikirja. Päivitetty 11.1.2023. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus> . Viitattu 25.6.2023.

THL. 2023c. *Lastensuojelulaitokset*. Lastensuojelun käsikirja. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset> . Viitattu 22.6.2023.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. *Tutkimuksellinen kehittämistoiminta*. Kolmas korjattu painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2009. *Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi*. Saatavilla: <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf> . Viitattu 9.7.2023.

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. *Itsemääräämisoikeus ja vapaus valita*. Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavilla: <https://etene.fi/itsemaaramisoikeus-ja-vapaus-valita> . Viitattu 21.6.2023.

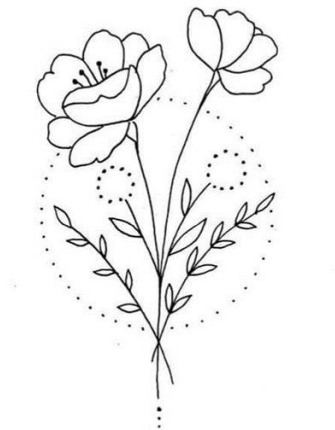
Valvira. 2021. *Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma*. Saatavilla: <https://www.valvira.fi/sosiaali-huolto/lastensuojelu/hyvaa-kohtelua-koskeva-suunnitelma> . Viitattu 6.7.2023.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

HYVÄN KOHTELUN SUUNNITELMA

NIITTYSARA

YKSIKÖN TIEDOT:	
Paikkatyyppi	Eriyistason intensiivisen tuen lastensuojeluyksikkö
Yksikön nimi	Niittysara 1
Yritys	Jokilaaksojen Perhekodit Oy
Ikä	12–17
Kunta	Liminka
Osoite	Kalasauna 1, 91910 Tupos
Puhelinnumero (ohjaajat)	0407733092
Yksikön johtaja	Sanni Pietilä

Suunnitelma tehty: 31.8.2023

SUUNNITELMAN TARKOITUS

“Hyvä kohtelu on jokaisen lapsen ja aikuisen oikeus sekä velvollisuus”

Tässä hyvän kohtelun suunnitelmassa kuvataan lastensuojeluyksikkö Niittysaran toimintaa lastensuojelulain (417/2007) 61 b § vaatimusten mukaan. Suunnitelma kuuluu osaksi omavalvontasuunnitelmaa ja sitä päivitetään vähintään kerran vuodessa.

Hyvän kohtelun suunnitelman tarkoitus on vahvistaa lastensuojeluyksikön lasten itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta, lisätä yhteisymmärrystä yksikön säännöistä, arvoista ja toimintatavoista sekä tuoda niitä näkyvämmäksi kaikille. Jokaisella on oikeus hyvään

LIITE 1/3

kohteluun ja tämän suunnitelman tavoitteena on vahvistaa kaikkien mahdollisuuksia siihen. Suunnitelmaan tekoon on otettu Niittysaran lapset mukaan ja he ovat yhdessä saaneet tehdä visuaalisen tuotoksen yksikön seinälle, jossa ovat kertoneet omia näkemyksiä ja mielipiteitä hyvästä kohtelusta. Suunnitelman tekeminen yhdessä lasten kanssa tarjoaa mahdollisuuden keskustella yhdessä, miten lasten yksilölliset tarpeet ja hyvä kohtelu voidaan jokainen ottaa huomioon yksikössä.

OIKEUS HYVÄÄN KOHTELUUN, OSALLISUUS JA ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUS

Hyvään kohteluun kiinnitetään huomiota pienissä ja arkisissakin asioissa, toisia kannustetaan sekä keuhataan onnistumisista ja hyvästä käytöksestä. Jokaisen itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan. Oikeuksien mukana tulee myös vastuuta, joten tuemme lapsia myös itse huomioimaan omaa käytöstä ja toimintaa toisia kohtaan. Tuemme lapsia itsenäisen elämän taitojen opettelussa. Mahdollisuuksien mukaan kysytään lasten mielipide ja pyritään ottamaan ne huomioon päätöksiä tehdessä. On myös asioita, joista lapset saavat päättää lähes täysin itse, kuten esimerkiksi keskiviikkoisin järjestettävässä sohvapalaverissa lapset saavat suunnitella viikon ruokalistan ja yhteisten retkien kohteen. Jokainen hyväksytään omana itsenään ja jokaisen kasvua ja kehitystä tuetaan iän ja kehitystason mukaan. Säännöistä ja toimintatavoista keskustellaan yhdessä ja vaikka aikuiset tekevät lopullisen päätöksen, lapset saavat kertoa muutosehdotuksia ja ne pyritään huomioimaan mahdollisimman hyvin. Niittysaran sääntöjen täytyy olla perusteltuja ja lapsilla on oikeus niitä kyseenalaistaa. Niittysarassa lapsi saa itse päättää mielipiteensä, oman ulkonäkönsä: pukeutumisensa, hiustyyliänsä, meikkaamisen, oman huoneen sisustamisen sekä tunteensa, kunhan ne ei vahingoita muita. Aikuisten kanssa keskustellaan ja sovitaan yhdessä yksilöllisesti lapsen ikä- ja kehitystason huomioiden, turvalliset kotiintuloajat, kotityöt, median käyttöön liittyvät säännöt, harrastukset, sopiva kielenkäyttö sekä vuorokausirytm.

Lapsia kannustetaan osallisuuteen hänen omiinsa sekä yksikön yhteisiin asioihin ja osallisuudessa ollaan tukena. Lapset pääsevät vaikuttamaan asioihin yhteisissä keskusteluissa sekä esimerkiksi viikoittaisissa sohvapalaverieissa, joissa keskustellaan sen hetkisistä asioista

LIITE 1/1
LIITE 1/4

lasten kanssa, kysytään kuulumisia ja suunnitellaan seuraavaa viikkoa. Sovhapalaverissa lapset saavat antaa risuja ja ruusuja ohjaajille sekä yksikön toimintaan liittyen. Vaikuttamismahdollisuuksia on myös palautelaatikko, johon voi nimettömästi kirjoittaa palautetta sekä kertoa omia mielipiteitä yleisesti. Kun lasten toiveita otetaan mahdollisimman paljon huomioon sekä vahvistetaan yhteisöön kuulumisen tunnetta, tuetaan samalla osallisuutta. Joka kuukausi lapset voivat myös antaa palautetta Roidu -asiakastyytyväisyyskyselyn kautta. Asiakaskokemuksen mittaaminen Niittysarassa on asiakastyytyväisyyden kasvun edellytys sekä lasten kokemus on palvelun laadun tärkein mittari.

Jokaisella lapsella on oikeus fyysiseen ja henkiseen koskemattomuuteen sekä omaan yksityisyyteen. Lapsilla on kaikilla omat huoneet, jossa he saavat yksityisyyttä ja omaa rauhaa. Lapsilla on oikeus sisustaa huonettaan mieleisekseen. Kiusaamistilanteisiin ja huonoon kohteluun puututaan välittömästi ja niistä kannustetaan lapsia kertomaan aikuisille. Keskusteluissa ohjaajien havaitessa tyytymättömyyttä lapsissa joidenkin asioiden suhteen, heitä kannustetaan keskustelemaan asiasta ja antamaan asiasta palautetta.

Lapsella on oma vastuusosiaalityöntekijä, joka vastaa lapsen asioista. Sosiaalityöntekijä tapaa ja kuulee lapsia säännöllisesti sekä lapselle kerrotaan häntä koskeviin asioihin liittyvistä päätöksistä ja toimenpiteistä. Lasta kannustetaan osallistumaan ja annetaan mahdollisuus vaikuttaa sekä olla mukana häntä koskevien asioiden käsittelyssä. Niittysarassa lasta tuetaan yhteydenpitoon ja tapaamismahdollisuuksiin läheisten kanssa sekä tuetaan yleistä liikkumisvapautta sovitun ja ikä- ja kehitystason mukaisesti.

MUUTOKSENHAKU JA KANTELUMAHDOLLISUUS

Mikäli lapsi kokee, että häntä kohdellaan huonosti tai epäoikeudenmukaisesti aikuisten toimesta, siitä voi kertoa yksikönjohtajalle tai muulle turvalliselle aikuiselle. Yksikönjohtajan ja muiden aikuisten tehtävä on huolehtia lasten hyvästä kohtelusta ja huolenpidosta. Myös Niittysaran aikuisten velvollisuus on ilmoittaa yksikönjohtajalle, jos joku kohtelee lapsia

LIITE 1/5

epäasiallisesti tai huonosti. Niittysaran lapsilla on oikeus puhua asiasta sosiaalityöntekijän kanssa. Lapsille on heti sijoituksen alussa annettu muutoksenhaku- ja kantelumahdollisuuksien ohjeet sekä sosiaalityöntekijän yhteystiedot. Aikuisten tehtävänä on auttaa ja tukea lasta muutoksenhaun tai kantelun teossa.

HOITO, KASVATUS, VALVONTA JA HUOLENPITO

Niittysaran hoidollista ja kasvatuksellista työtä ohjaavat Humanan ammatilliset arvot. Hoitoa ja kasvatusta ohjaavia arvoja ovat oikeus hyvään elämään, sitoutuminen, vastuullisuus sekä kohtaaminen ja ilo. Niittysarassa lapsille tarjotaan turvallinen kasvuympäristö sekä vakauttavaa ja ohjattua arkea. Lapsen kanssa työskennellään dialogisesti, ihmisarvoa sekä itsemääräämisoikeutta kunnioittaen. Psykkisen työskentelyn lähtökohtana on voimavaralähtöisyys, osallisuus, toivo, merkityksellisyys ja positiivinen mielenterveys sekä oireidenhallinta ja toimintakyvyn lisääminen toiminnallisten menetelmien ja tiiviin omaohjaajatyöskentelyn keinoin.

Lapsen saapuessa Niittysaraan perehdytetään hänet yhteiseen arkeen, käytänteisiin sekä viikko-ohjelmaan. Lapselle esitellään tilat ja tutustutaan taloon sekä huolehditaan perustarpeista: vaatteet, hygienia, lääkkeet, oma huone sekä terveyntila. Niittysarassa noudatetaan säännöllistä päivärytmiä sekä yhteistä viikko-ohjelmaa, joiden tarkoitus on lisätä turvallisuutta, ennakoitavuutta sekä vakautta.

Niittysaran aikuisten tehtävä on tarjota lapsille ikä- ja kehitystason mukainen valvonta, turvallinen huolenpito sekä kasvatukselliset rajat hyvän kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. Lasten kanssa pyritään muodostamaan luottamukseen ja vuorovaikutukseen perustuva suhde, jossa

vaikeistakin asioista pystytään kertomaan avoimesti aikuiselle. Jokainen Niittysaraan tuleva lapsi huomioidaan yksilöllisesti vahvan omaohjaajatyöskentelyn keinoin. Omaohjaajat vastaavat lapsen asioista yhdessä muun henkilöstön ja läheisverkoston kanssa.

LIITE 1/6

TOIMINTATAVAT RAJOITUSTOIMENPITEIDEN SUHTEEN

Niittysarassa kasvatusta, hoitoa ja valvontaa toteutetaan ensisijaisesti ilman rajoitustoimenpiteitä. Hyvän kohtelun suunnitelman tavoitteena on ennaltaehkäistä sekä vähentää rajoitustoimenpiteiden käyttöä. Ennaltaehkäisyllä voidaan vähentää rajoitustoimenpiteiden tarvetta ja siksi huolehdimme esimerkiksi siitä, että työvuoroissa on aina riittävästi henkilökuntaa. Väkivaltatilanteiden varalta henkilökunta pitää mukanaan hälytintä, mitä painamalla muut työntekijät sekä päivystävä vartija saavat hälytyksen. Näin saadaan turvattua henkilöstön, muiden lasten sekä rajoitustoimenpidettä tarvitsevan lapsen turvallisuus. Säännölliset työnohaukset henkilöstölle sekä uusien työntekijöiden perehdytysvuorot takaavat sen, että työntekijöiden ammatitaito ja hyvinvointi pysyvät työn vaatimalla tasolla. Niittysarassa on delegaationsääntö, jonka mukaan rajoitustoimenpiteitä pystytään päättämään ja toteuttamaan. Niittysaran työntekijät käyvät asianmukaiset koulutukset rajoitustoimenpiteisiin liittyen, jonka jälkeen heidät voidaan lisätä delegaationsäännökseen. Delegaationsäännöksessä oleva työntekijä voi päättää ja toteuttaa kaikkia muita rajoitustoimenpiteitä, paitsi yhteydenpidonrajoitusta, josta päättää Niittysaran yksikön johtaja.

Tilanteiden kärjistymisen ennaltaehkäisyä on myös lasten kanssa keskustelu uhka- ja vaaratilanteista sekä ohjaajien ennakointi tilanteissa. Lapsen saapuessa Niittysaraan lapsen kanssa käydään heti läpi, mitä rajoitustoimenpiteitä Niittysarassa on sekä mitä rajoitustoimenpiteitä häneen voidaan kohdistaa ja mitä ne tarkoittavat. Hoito- ja kasvatussuunnitelma laaditaan yhdessä lapsen kanssa. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaan lapsen kanssa keskustellaan minkälaiset tilanteet ovat hänelle vaikeita: kuinka lapsi toimii vaikeissa tilanteissa, miten hän toivoisi aikuisten toimivan tuolloin ja mikä voisi auttaa lasta pääsemään yli vaikeasta tilanteesta. Tämän

keskustelun tueksi lapsen kanssa voidaan käyttää liikennevalo –mallia. Lapselle kuvataan, minkälaisissa tilanteissa juuri hänen kohdalla, yksilöllisesti joudutaan mahdollisesti rajoitustoimenpiteitä käyttämään ja mitä ne rajoitustoimenpiteet olisivat.

Rajoitustoimenpiteet ovat aina viimesijainen keino ja ne toteutetaan lievimpänä mahdollisena. Niitä ei käytetä rangaistuksena, vaan ohjaajille tullessa huoli lapsen tai muiden henkilöiden

LIITE 1/7

turvallisuudesta, toteutetaan tarvittavat rajoitustoimenpiteet. Rajoitustoimenpiteiden täytyy olla lakiin perustuvia, hyväksyttäviä sekä lapsen edun mukaisia. Päätösten täytyy olla perusteltuja ja kirjausten tarkkoja.

Kun rajoitustoimenpiteitä toteutetaan, muiden lasten turvallisuudesta huolehditaan esimerkiksi sillä, että heidät ohjataan toiseen tilaan tai vaihtoehtoisesti rajoitustoimenpidettä vaativa lapsi ohjataan toiseen tilaan. Niittysarassa on oma eristämistila, joka on viimesijainen vaihtoehto tilanteen rauhoittamiseksi sekä, jos esimerkiksi vierihoito omassa huoneessa ei auta. Eristämistilassa Niittysaran työntekijällä on koko ajan kuulo- ja näköyhteys lapseen. Eristämistilan läheisyydessä on vessa, jossa lapsella on eristämistilanteessa mahdollisuus käydä. Lapsella on saatavilla valoa sekä eristämistilassa on ikkuna. Eristämistilan ulkopuolella on kello, jonka lapsi pystyy näkemään eristämisoven ikkunasta. Tilanteen mentyä ohitse, se keskustellaan läpi rajoitustoimenpidettä vaativan lapsen sekä paikalla olleiden lasten kanssa.

Jos lapseen kohdistetaan rajoitustoimenpiteitä, kerrotaan se hänelle ennen rajoitustoimenpiteen käytäntöönpanoa, jos se on mahdollista. Lapselta kysytään mielipide rajoitustoimenpidepäätökseen sekä siinä hän saa kertoa oman näkemyksensä ja kokemuksensa rajoitustoimenpiteestä. Rajoitustoimenpiteen jälkeen Niittysarassa lapsen kanssa tehdään rajoitustoimenpiteen lapsikohtainen arviointi, jossa lapsi saa kertoa oman mielipiteensä sekä näkökulmansa rajoituksen toteutustavasta ja vaikuttavuudesta, rajoitukseen johtaneesta tilanteesta, sen tarpeesta ja perusteista sekä rajoitukseen osallistuneiden henkilöstön toiminnasta tilanteesta. Rajoitustoimenpidepäätökset annetaan tiedoksi lapselle, hänen huoltajilleen sekä vastaavalle

sosiaalityöntekijälle. Osassa rajoitustoimenpiteessä on muutoksenhakuoikeus hallinto-oikeuteen ja se annetaan asianosaisille tiedoksi sekä tarvittaessa ohjataan ja autetaan hakemuksen teossa.

NIITYSARAN RAJOITUSTOIMENPITEET

Yhteydenpidon rajoittaminen

LIITE 1/8

Lapsen oikeus pitää yhteyttä läheisiinsä on perus- ja ihmisoikeutena turvattu oikeus. Lapsella on näin ollen myös sijaishuollon aikana oikeus pitää yllä turvallisia ihmissuhteita. Sijaishuollossa olevalla lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisaruksiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä vastaanottamalla vieraita tai vierailemalla sijaishuoltoapaikan ulkopuolella sekä pitää heihin muuten yhteyttä käyttämällä puhelinta tai lähettämällä ja vastaanottamalla kirjeitä tai niihin rinnastettavia muita luottamuksellisia viestejä taikka muita lähetyksiä.

Yhteydenpidon rajoittaminen tarkoittaa, että laissa säädettyjen edellytysten täytyessä voidaan:

- rajoittaa lapsen oikeutta tavata vanhempiaan tai muita läheisiään
- rajoittaa lapsen oikeutta pitää yhteyttä läheisiinsä puhelimitse tai muita välineitä käyttäen
- lukea ja pidättää lapsen lähettämä tai hänelle osoitettu yksittäinen kirje tai muu luottamuksellinen viesti tai tarkastaa ja pidättää muu lähetys
- ottaa rajoituksen ajaksi sijaishuoltoapaikan haltuun lapsen hallussa olevat yhteydenpitoon käytettävät laitteet ja välineet tai rajoittaa niiden käyttöä
- jättää ilmaisematta lapsen olinpaikka vanhemmille tai huoltajille.

Yhteydenpitoa voidaan kuitenkin rajoittaa päätöksellä vain, jos yhteydenpito vaarantaa lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen ja rajoittaminen on lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä, yhteydenpidosta on vaaraa lapsen hengelle, terveydelle, kehitykselle tai

turvallisuudelle, rajoittaminen on välttämätöntä vanhempien tai perheen muiden lasten, yksikön muiden lasten tai henkilökunnan turvallisuuden vuoksi tai 12-vuotta täyttänyt lapsi vastustaa yhteydenpitoa.

Yhteydenpidon rajoittamisesta saa hakea valittamalla muutosta hallinto-oikeudelta.

Aineiden ja esineiden haltuunotto

Lastensuojeluyksikön on otettava haltuun lapsen hallussa olevat päihtymistarkoituksessa käytettävät aineet tai tällaisen aineen käyttöön erityisesti soveltuvat välineet sekä sellaiset aineet tai esineet, jotka on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen.

Yksikön haltuun saadaan ottaa myös sellaiset aineet tai esineet, jotka ominaisuuksiensa puolesta soveltuvat vaarantamaan lapsen omaa tai toisen henkilön henkeä, terveyttä tai

LIITE 1/9

turvallisuutta tai vahingoittamaan omaisuutta ja, jos on todennäköistä, että lapsi käyttää aineita tai esineitä näihin tarkoituksiin.

Lisäksi yksikön haltuun saadaan ottaa lapsella olevat lapsen oman tai toisten lasten sijaishuollon järjestämistä tai yksikön yleistä järjestystä vakavasti haittaavat muut aineet ja esineet sekä lapsen hallussa olevat tupakkatuotteet tai nikotiininesteet.

Haltuun otettu omaisuus on palautettava lapselle viimeistään sijaishuollon päättyessä, ellei omaisuuden palauttamisesta tai hävittämisestä ole muussa laissa toisin säädetty.

Päätös on annettava tiedoksi 12 vuotta täyttäneelle lapselle ja hänen huoltajalleen, joilla on muutoksenhakuoikeus. Päätöksessä tulee olla muutoksenhakuohje.

Henkilöntarkastus

Henkilöntarkastuksella tarkoitetaan sen tutkimista, mitä lapsella on vaatteissaan tai vaatteiden ja ihon väliin kätkeytyneenä. Henkilöntarkastusta on muun muassa naulakkoon ripustettujen vaat-

teiden tutkiminen tai jälkien etsiminen vaatteista sekä taskujen tarkastaminen ja tyhjentäminen. Tarkastusta ovat myös henkilön hallussa olevan matka- tai käsilaukun, salkun tai muun vastaavan kantovälineen tarkastaminen.

Lapselle voidaan tehdä henkilöntarkastus, jos yksikön henkilökunnalla on perustelua syytä epäillä, että lapsella on yllään tai vaatteissaan päihtymistarkoituksessa käytettäviä aineita tai aineen käyttöön soveltuvia välineitä tai sellaisia esineitä, jotka on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen. Tupakka ei ole sellainen säännöksessä tarkoitettu aine tai esine, jonka etsimiseksi henkilökunnalla olisi oikeus tehdä lapselle henkilöntarkastus.

Päätös ei ole valituskelpoinen. Päätös on kuitenkin lähetettävä tiedoksi huoltajalle ja 12 vuotta täyttäneelle lapselle.

Henkilönkatsastus

LIITE 1/10

Lapselle voidaan tehdä henkilönkatsastus, jos on perusteltua syytä epäillä, että hän on käyttänyt päihdyttäviä aineita. Henkilönkatsastus tarkoittaa, että epäilty käyttö selvitetään

- puhalluskokeella
- verinäytteellä
- virtsanäytteellä tai
- Sylkinäytteellä.

Päätös ei ole valituskelpoinen, mutta se on lähetettävä tiedoksi huoltajalle ja yli 12-vuotiaalle lapselle.

Omaisuuuden ja lähetysten tarkistaminen

Lapsen käytössä olevat tilat tai hallussa oleva omaisuus saadaan tarkastaa, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on hallussaan:

- päihtymistarkoitukseen käytettävää ainetta
- tällaisen aineen käyttöön soveltuvia välineitä
- aineita tai esineitä, jotka on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen
- aineita tai esineitä, jotka ominaisuuksiensa puolesta soveltuvat vaarantamaan lapsen omaa tai toisen henkilön henkeä, terveyttä tai turvallisuutta tai vahingoittamaan omaisuutta, jos on todennäköistä, että lapsi käyttää aineita tai esineitä näihin tarkoituksiin tai
- aineita tai esineitä, jotka todennäköisesti vakavasti haittaisivat lapsen omaa tai toisten lasten sijaishuollon järjestämistä tai yksikön yleistä järjestystä.

Tarkastusta ei voi tehdä tupakka- tai nikotiinituotteiden etsimiseksi.

Tarkastuksesta tehtävä päätös ei ole valituskelpoinen. Päätös on kuitenkin lähetettävä tiedoksi huoltajalle ja 12 vuotta täyttäneelle lapselle.

LIITE 1/11

Lähetysten luovuttamatta jättäminen

Luottamuksellinen viesti tai lähetys voidaan jättää kokonaan tai osittain luovuttamatta lapselle, jos se sisältää lastensuojelulain 65 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä, jotka

tulisi ottaa haltuun lapselta, jos hän olisi ne jo saanut tai tietoja, asioita tai esineitä, joiden voidaan olosuhteet kokonaisuutena huomioiden perustellusti arvioida vakavasti vaarantavan lapsen tai toisen henkilön henkeä, terveyttä, turvallisuutta tai kehitystä.

Lapselle ei saa toimittaa lähetystä, joka sisältää esineitä, tietoja tai asioita (esimerkiksi valokuvan muodossa), jotka lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden voidaan arvioida järkyttävän vakavasti hänen psyykkistä terveyttään. Kirjeen, muun luottamuksellisen viestin tai lähetyksen luovuttamatta jättämisestä päättää lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Sosiaalityöntekijän tekemä päätös on annettava tiedoksi huoltajalle ja 12 vuotta täyttäneelle lapselle. Heillä on oikeus hakea muutosta päätökseen hallinto-oikeudelta.

Kiinnipitäminen

Yksikön johtaja tai yksikön hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi lapsen rauhoittamiseksi pitää kiinni lapsesta, jos lapsi sekavan tai uhkaavan käyttäytymisensä perusteella todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita ja kiinnipitäminen on lapsen oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai turvallisuuden välittömän vaarantumisen vuoksi taikka omaisuuden merkittävän vahingoittamisen estämiseksi välttämätöntä. Kiinnipitäminen voi pitää sisällään myös lapsen siirtämisen.

Kiinnipitäminen tarkoittaa lapsen fyysistä kiinnipitämistä. Minkäänlaisten välineiden käyttö ei ole sallittua. Kiinnipitäminen on oltava luonteeltaan hoidollista ja huollollista. Kiinnipitäminen ei ole sallittua ennakollisena toimenpiteenä ilman välitöntä vaaraa. Omaisuuden kohdalla kyse tulee olla merkittävästä vahingoittumisesta. Vähäisen vahingon suojaamiseksi toimenpide ei ole sallittu. Kiinnipitäminen on viimesijainen keino, johon saa ryhtyä vain, jos se on

LIITE 1/12

välttämätöntä. Toimenpiteen on oltava kokonaisuutena arvioiden puolustettavaa, kun otetaan huomioon lapsen käyttäytyminen ja tilanne muutoinkin.

Kiinnipitäminen on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä lapsen rauhoittamiseksi. Kiinnipitämisestä ei tehdä päätöstä eikä toimenpiteestä ole muutoksenhakuoikeutta.

Liikkumisvapauden rajoittaminen

Liikkumisvapauden rajoittaminen tarkoittaa, että lasta voidaan määräaikaisesti kieltää poistumasta yksikön alueelta, yksiköstä tai tietyn asuinyksikön tiloista.

Rajoitus voidaan asettaa, jos se on lapsen huollon kannalta välttämätöntä ja lapsen edun mukaista ja jos

- lapsi on otettu huostaan sillä perusteella, että hän on vaarantanut vakavasti terveyttään tai kehitystään
- lapsi käyttäytyy laitoksessa vaarantamalla terveyttään tai kehitystään tai
- rajoitus on muutoin lapsen suojelemiseksi häntä itseään vakavasti vahingoittavalta käyttäytymiseltä.

Lasta vakavasti vahingoittavaa käyttäytymistä voi olla esimerkiksi jatkuva karkaileminen. Liikkumisvapauden rajoittamisen tarkoituksena ei ole lapsen rankaiseminen, vaan vahingollisen käyttäytymisen estäminen. Liikkumisvapauden rajoittamisen aikana lapsi voi poistua päätöksessä mainitulta alueelta vain yhdessä työntekijän kanssa. Myös lapsen tavallisen elämän mukaiset toiminnot kuten harrastustoiminta ja retkille osallistuminen tulee mahdollisuuksien mukaan turvata. Liikkumisvapauden rajoittamispäätöksellä ei voida eristää lasta muista lapsista eikä katkaista hänen sosiaalisia suhteitaan. Lapsen oikeus perusopetukseen ja jatko-opintoihin on turvattava liikkumisvapauden rajoittamisen aikana.

Liikkumisvapauden rajoittaminen ei saa ilman uutta päätöstä jatkua yli seitsemää vuorokautta. Yhtäjaksoisesti rajoittaminen saa jatkua enintään 30 vuorokautta.

Liikkumisvapauden rajoittamista koskevasta asiasta saa hakea valittamalla muutosta hallinto-oikeudelta.

LIITE 1/13

Eristäminen

Lapsi saadaan eristää yksikön muista lapsista, jos hän käyttäytymisensä perusteella on vaaraksi itselleen tai muille, tai jos eristäminen on muusta erityisen perustellusta syystä lapsen hengen, terveyden tai turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Eristämistä ei saa koskaan käyttää kasvatuksellisilla perusteilla tai rangaistuksena. Ennen eristämisen käyttämistä on aina

harkittava, olisiko tilanne selvitettävissä käyttämällä muita lievempiä keinoja. Esimerkiksi lapsen rauhattomuus, sekavuus tai äänekkyyys eivät sellaisenaan oikeuta eristämiseen.

Eristämistä ei saa määrätä laajempaan eikä pidemmäksi ajaksi kuin lapsen huolenpito ja hoito välttämättä edellyttää. Eristämistä ei saa ilman uutta päätöstä jatkaa yhtäjaksoisesti yli 12 tuntia. Eristäminen on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä. Eristämistä voidaan välttömästi jatkaa uudella päätöksellä vain, jos eristämisen edellytykset ovat edelleen olemassa. Edellytyksenä on lisäksi, ettei lapsen hoitoa ole edelleenkään tarkoituksenmukaista tai mahdollista järjestää muulla tavalla. Eristämisen pisin kokonaisaika ei saa ylittää 24 tuntia. Ennen eristämisen jatkamista koskevan päätöksen tekemistä lapselle on suoritettava lääkärintarkastus, mikäli se ei ole ilmeisen tarpeeton. Tarvittaessa lääkärintarkastus tulee suorittaa myös eristämisen alkaessa, eristämisen aikana tai eristämisen päättyessä.

Eristämistä koskevasta asiasta saa hakea valittamalla muutosta hallinto-oikeudelta.

Rajoitustoimenpiteet lähde:

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, lastensuojelun käsikirja. Haettu 12.9.2023

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/rajoitukset-sijaishuollossa>.

LIITE 1/14

NIITTYSARAN LASTEN MIELIPITEET HYVÄSTÄ KOHTELUSTA

Niittysarassa hyvän kohtelun suunnitelma käydään kaikkien lasten kanssa läpi. Lapset ovat saaneet osallistua myös hyvän kohtelun puun tekoon, joka on esillä yksikön yhteisissä tiloissa seinällä. Hyvän kohtelun puuhun on kirjoitettu lasten ajatuksia hyvästä kohtelusta.

NIITTYSARAN HYVÄN KOHTELUN SUUNNITELMA

